

C R O N I C A

Cărți, conferințe, congrese, expoziții

ORGANIZĂRI ALE TINERIMII. — Era o vreme, pe care au apucat-o oamenii toți dela noi cari au patruzeci de ani, când tineretul școlar n'avea voie să facă parte din nicio asociație și nici să fie amestecat în vreo întreprindere publică în afară de programa analitică. N'am să uit niciodată, de pildă, ce catastrofă a fost pentru o întreagă redacție de revistă literară școlară la Liceul Sf. Sava din București prin anii 1903, 1904, când nelegiuirea a fost descoperită de Direcție. Directorul, care era omul de știință și de aspră corectitudine, Sabba Ștefănescu, însoțit de secretar, actualul casier al Academiei Române, Grecescu, a apărut a doua zi în fiecare clasă unde se găsea vreun nenorocit de colaborator și l-a pedepsit, decamdată pe loc, și mai mult sau mai puțin contondent după iușeala de picioare a vinovatului, și mai apoi, prin ore de carceră, în odaia din subsol, cu gratii, de sub cancelarie. Astăzi acelaș liceu are o frumoasă revistă literară scrisă de elevi și la care colaborează însuși directorul și profesorii. Vremurile s'au schimbat, și cred că s'au schimbat în bine.

Tinerimea, ca și vârsta mare, au nevoie de organizare, cea dintâiu ca să-și deprindă puterile și să se pregătească de viață, iar cea de a doua, ca să fie în stare să împlinească mai mult. Lăsată în voia ei și în existența individuală, vârsta tânără, de trecere și de toate însuflețirile, se poate istovi înainte de vreme și poate cădea mai târziu în orice ispită. Problema de căpetenie, pentru închegarea caracterului și buna îndrumare în casă și în lume, rămâne atât între tineri cât și între vârstnici întrebuințarea timpului liber. Cele mai sănătoase forme de organizare sunt acelea care pot deslega mulțumitor această problemă. O parte din ele o dă școala; altă parte, poate mai mare și mai însemnată, prin cei pe cari trebuie să-i cuprindă, o dau alte așezăminte.

Punând sub numele de tinerime pe cei cari, băieți și fete, au isprăvit școala întâilor cunoștințe pentru toți, socotită până la 14 ani, dela această dată până la 18 sau la 20 de ani, ne găsim înaintea unei lumi foarte numeroase, destul de limpede îngrădită prin vârstă și preocupări. Dela 14 ani înainte legea însăși, cel puțin în litera ei dacă nu totdeauna și în practică, îngăduie intrarea în ucenicia de meșteșug sau de fabrică, pentru populația dela oraș. La sat tinerimea trece deadreptul la munca din câmp sau din gospodărie. Pe de altă parte, la

18 ani fetele se pot căsători, iar la 20 ani, băieții trag sorțul și fac întâiul pas în bărbăție. Tinerimea s'a încheiat.

Mai cu seamă din secolul trecut s'a socotit că toată această lume nu trebuie părăsită în voia unei dezvoltări fără supraveghere și fără îndrumare. Pilda unei griji sufletești colective, în afară de cea individuală, din sânul familiei, o dădea din foarte vechi vremuri biserica. Pedagogia laică, atât cea școlară cât și cea socială, nu putea să scape din vedere o asemenea pildă, care era atât de atrăgătoare prin urmări. Școala, munca în fabrică sau munca la câmp, adăposteaua ca niște rezervorii de putere tânără tot tineretul unei țări și-i dădeau un program de lucru hotărât, care îl creștea și îi ocupa, în îndeletniciri, partea cea mai mare din timp. Trebuia găsit ceva pentru timpul liber și pentru educarea acelor însușiri omenești, care se dezvoltă în exercitarea fără constrângere din partea unui program impus de afară.

Sarcina aceasta și-au luat-o de cele mai multe ori tot felul de asociații culturale și mai puțin autorități publice, tocmai pentru ca să se apere cât mai mult adevărul inițiativei proprii și să apară, alături de îndatoririle neapărate, reprezentate de autoritate, jocul de bună voie și la alegere, al preocupărilor libere.

Trebuința și însemnătatea organizării tinerimii iese astăzi la iveală pentru toți ochii, mai ales prin ceea ce au făcut unele state care au crezut că trebuie să-și înnoiască urzeala politică și socială. Iată, ca o pildă dintre cele mai vorbitoare, Italia. Ziarele aduc neconținut vești, călătorii la fel și cinematograful reinvie înaintea noastră adevărul misticism care a luat naștere acolo, al vârstei tinere. Organizațiile Balilla și avangardiste au stârnit luarea aminte și de atâtea ori entuziasmul tuturor. În alte părți la fel. S'ar putea zice că dovada de înțelegere a vremurilor pentru o țară este astăzi atitudinea pe care ea o are față de organizarea tinerimii. Nu e vorba aici de problema noiei generații, tineretul trecut de 21 de ani, care intră năvalnic în viață și se lovește, pentru suflet, de zidul părerilor făcute, iar, pentru existența propriu zisă pământescă, de toate locurile dinainte ocupate. Ea face parte din altă categorie de fenomene și se tratează cu alte mijloace. Stă deasupra orizontului nostru. E viața în mers, nu viața în pregătire, care începe să dea îndrumări, uneori cel puțin

tăgăduind vechile îndrumări, și nu care trebuie pusă pe drumurile voite de noi. În unele părți, problema organizării tinerimii e adusă chiar de întâile manifestări, ieșite din făgaș, ale noii generații. Din niciun punct de vedere, prin urmare, o noțiune nu se suprapune celeilalte.

La noi tinerimea între 14 și 20 ani poate să intre în diferite organizații, care îi mulțumesc, într'un fel sau altul, trebuințele ei religioase, intelectuale, sociale sau sportive. Cercetate de aproape, aceste organizații descopăr în societatea minoră, o viață nespuse de bogată, cu tot atâtea funcțiuni ca și societatea majoră, și care și-a făurit organele proprii, menite să le împlinescă. Dintr'o asemenea cercetare ies la iveală preferințe sau excrescențe, și alături șovăieli sau lipsuri. Un program de lucru se poate desprinde precum și liniile unei politici culturale a tinerimii. Ceea ce izbește dela început e lipsa unui fir care să lege și să dea putere tuturor acestor formații. Fragmente de convingeri și de credințe își fac loc, izbucniri ideologice băstinașe sau de import, puncte de vedere abia apărute și părăsite se întâlnesc la tot pasul. Ele sunt aduse de momentul social dela noi și din altă parte. Sunt glasuri care chiamă de pretutindeni și cărora le răspundem, puțin pe apucate. Inceputuri au fost făcute aproape în tot ce se poate închipui și în unele ramuri am mers destul de departe. O raționalizare a silințelor se lasă încă așteptată.

Unele organizații răspund întregii personalități a tânărului,

luase parte la războiul împotriva Burilor și înțelegea să scoată din el și învățături pentru viață. Dela începuturi naționale de pe la 1908 s'a ajuns la o organizație de milioane de membri întinși pe tot pământul, cu adunări internaționale, care au,

Marele Voevod Mihai între cercetași, la munte

pe lângă rostul tehnic al punerii față în față a rezultatelor, și rostul social și umanitar, al unor manifestări de apropiere și de înțelegere între oameni. Cercetășia cere dela fiecare puteri de inițiativă și îl așează în împrejurări primitive de natură, ca să și le poată deprinde și educa. O tabără de cercetași, înjghebată pe o poiană de munte sau pe un mal de râu, e o societate în miniatură, cu toate formele de viață, dela întinderea și igiena cortului-locuință, pregătirea hranei și exercițiile fizice, până la reprezentațiile de teatru, muzică și dansuri ale unui mediu cu subțiri și înaintate gusturi. Aceste forme de viață sunt împlinite cu mijloace proprii, care cer încordări, atât trupești cât și de minte și de inimă, cu răsunetul cel mai adânc în anatomia și în caracterul cercetașului. Mișcarea cuprinde deopotrivă pe băieți și pe fete. În România ea trebuie să numere vreo 25.000 de membri și e în plină activitate, îmbunătățindu-și și lărgindu-și cadrele, operație care apare mai îmbucurător în școala comandanților. Dela o organizație aproape curat școlară se încearcă să se desvolte într'o organizație socială, în care să intre și tineretul din afară de școală, cu mai multă nevoie de sprijin decât celălalt și în tot

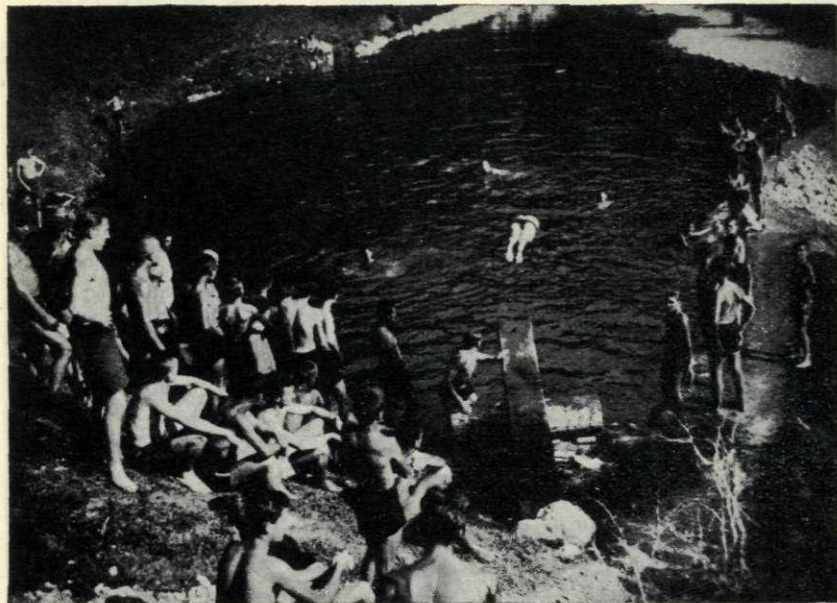
Tabără de cercetași

pe când altele se specializează. Intre cele dintâu trebuie așezată la loc de frunte cercetășia. Mișcarea cercetășească e de origine anglo-saxonă și s'a născut din preocupările pedagogice ale unui general iubitor de oameni, Baden-Powel, care

cazul mult mai singur și mai în primejdie decât el. Ca o punere în lumină a înțelesului de acțiune culturală pe care l-a avut cercetășia românească, e destul să aduc aminte că ea

dela citirea Bibliei până la restaurantele pentru muncitori și taberele de odihnă de vară, din munți sau dela mare. Niciun istoric al organizațiilor tinerimii din România nu va putea să treacă peste frumoasa și mișcătoarea lor activitate, făcută la adăpostul, cu lumină lăuntrică, al Crucii.

Alte organizații ale tinerimii din România care duc, dacă li se caută începuturile, tot la o înrăurire anglo-saxonă, sunt societățile sportive de tot felul. Întăile lor înjghebări programatice sunt din jurul anului 1912, când a luat naștere Federația Societăților de Sport din România. De atunci până astăzi ele au crescut mereu ajungând la zeci și zeci de mii de membri, cu întocmiri în fiecare oraș și de atâtea ori în sate, îmbrățișând deopotrivă tineret de orice clasă socială, confesie sau naționalitate, băieți și fete. Organizațiile acestea înfățișează în acelaș timp idealul cel nou de educație fizică, al omenirii, și alcătuiesc, de aceea, unul din cele mai puternice mijloace de atragere și creștere a tineretului. Niciuna din celelalte mișcări, care practică de altminteri deopotrivă un sport sau altul, dar numai ca preocupare secundară și întregitoare, n'are la îndemână pentru sco-

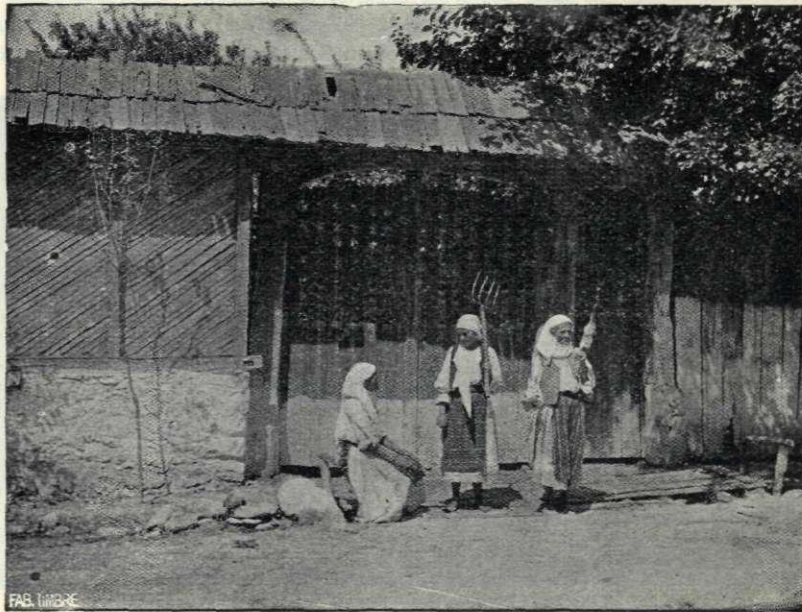

Tabăra Y. M. C. A. dela Timișul de Sus (Asociația Creștină a Tinerilor)

a fost ani de zile alipită Fundației Culturale Prințipele Carol, și, ca o dovadă a însemnătății care i se dă, că ea are de comandant suprem pe M. S. Regele, iar comandanți de mari legiuni ale cercetășilor și cercetășelor, membri ai familiei regale.

Alte organizații dela noi cu rădăcini anglo-saxone sunt Asociația creștină a tinerilor (Y. M. C. A.) și Asociația creștină a femeilor, sau mai bine zis a fetelor (Y. W. C. A.), împământenite în țară către sfârșitul războiului. Ele au astăzi acelaș caracter internațional ca și cercetășia, deși învățătura creștină dela temelie le îndepărtează de alte mărturisiri de credință. Indreptarea cercetășiei e curat laică și cu legături mai strânse de educația fizică, în ciuda spiritului de educație integrală, de care e plină, pe când indreptarea Asociațiilor creștine e în întâiul rând spirituală și cu legături de mișcare bisericească, uneori deadreptul de cler. În tot cazul, întreaga activitate a acestora, care stând sub semnul triunghiului roșu sau albastru, e în acelaș timp morală, intelectuală și fizică, și se găsește îmbibată de adevărul revelat și de învățătura creștină. În altă parte, prin înmănunchierea și educarea tinerilor și tinerelor, se pregătește o societate de oameni tari; aici se pregătește o societate de oameni buni. În cei cincisprezece ani de viață cele două asociații, fără să aibă un număr prea puternic de membri și membre, au înrăurit mai cu seamă ca un laborator de experiență spirituală, în multe ramuri,

purile lor, școala în aer liber de propagandă entusiastă a unei reuniuni de atletism sau a unei întâlniri de foot-ball, într'un stadion cu zeci de mii de spectatori.

Poarta casei 305 din Runc (Gorj), în fotografie. (Din: H. H. Stahl, Tehnica, etc.)

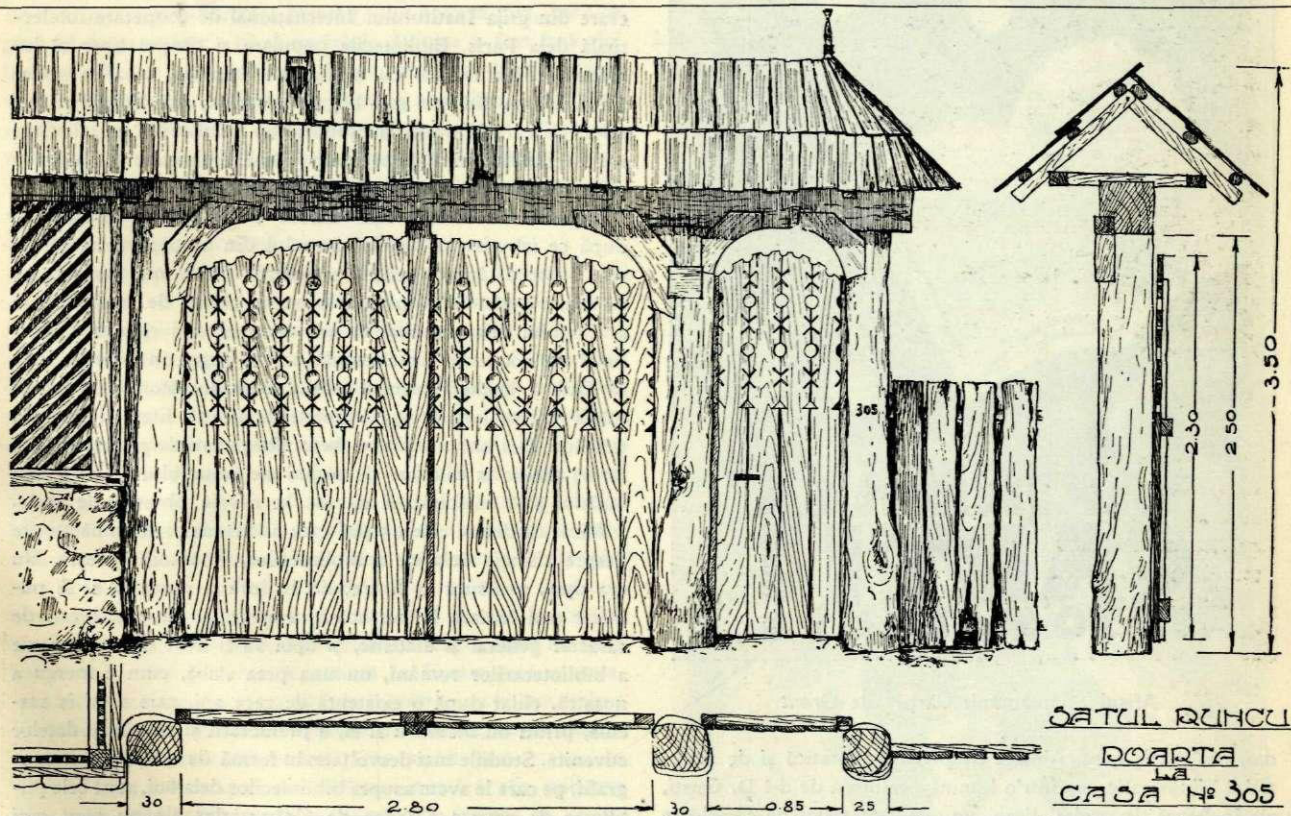
N'am vrut să înșir și să descriu, oricât de scurt, toate organizațiile mai însemnate românești ale tinerimii, ci să amintesc numai câteva, din categorii deosebite, pentru ilustrarea celor câteva gânduri despre o mare problemă a vremii noastre.

Cadrelle sunt date și la noi și preocuparea a luminat până la marginile pământului românesc din foarte înalte minți, de femei și de bărbați. Rămâne ca acele cadre să fie umplute de viață. În tinerețe se găsește viitorul. Stă la îndemâna generației de astăzi să-l scoată de acolo ca un artist dintr'un bloc de marmoră.

MONOGRAFIA SOCIOLOGICĂ. — Au ieșit de curând două lucrări despre ce este și cum trebuie făcută cercetarea unui sat. Ele alcătuiesc cele dintâi numere ale Bibliotecii de Sociologie, Etică și Politică, scoasă de Institutul Social Român. Una se cheamă: *Teoria monografiei sociologice*, de Traian Her-

monografiile de sate, atât la Români din Transilvania, cât mai ales la învățătorii și preoții lui Spiru Haret, au ajuns una din formele obișnuite ale activității culturale. Ele luau parte la acea muncă de catalogare a bunurilor țării, care așează cu folos lângă atâtea culegeri de folklor, volumele marelui dicționar geografic. Toate ne vin din vremea eroică și trebuie astăzi reluate, pentru un material care se schimbă neconținut, și după metode, în stare altminteri să prindă și să silească să se desvâlue, realitatea. E ceea ce dovedesc, pentru monografia satului, cele două lucrări amintite.

Ele se reazămă, una și alta, nu numai pe o stăpânire a cunoștințelor teoretice, dela sine înțeleasă și normală la niște

Poarta casei 305 din Runc, în schiță. (Din: H. H. Stahl, *Tehnica*, etc.)

seni, și cealaltă, *Tehnica monografiei sociologice*, de Henri H. Stahl. Amândouă au ca introducere, de încadrare în doctrină și în istoria încercărilor de acelaș fel, dela noi și din alte țări, studiul d-lui D. Gusti: *Sociologia monografică, știință a realității sociale*, care răsfrânge, din titlu chiar, un sistem și o metodă.

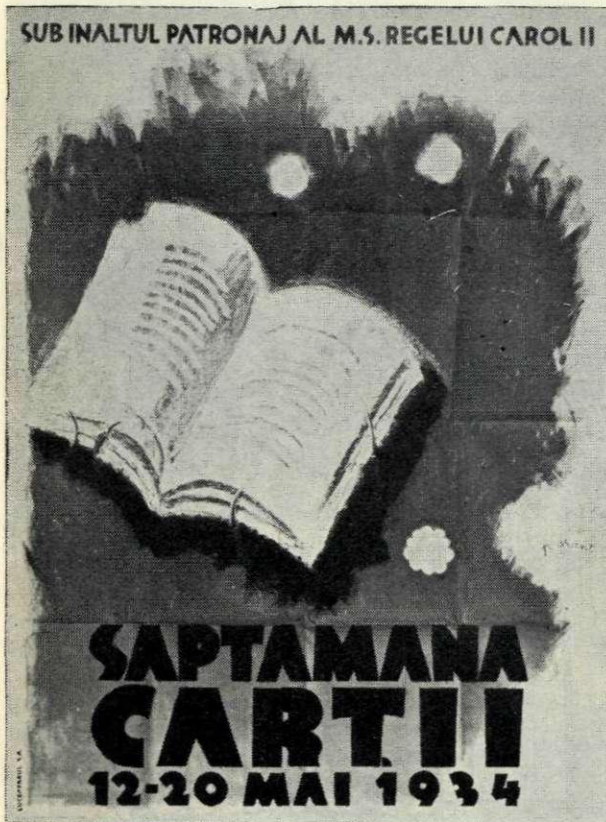
Bănuiala tulbure, la început, și convingerea nesdruncinată, mai apoi, că viața românească adevărată se găsește la sat au dus în chip firesc la studiul țaranului. Cel dintâi cercetător în acest domeniu e acel moldovean, chemat de Bălcescu dela el de acasă în 1848, ca să fie colaboratorul cel mai de aproape în legislația agrară a Revoluției, Ion Ionescu dela Brad. Monografiile lui, cu un caracter precumpănitor agricol, sunt o frumoasă poartă, veche de optzeci de ani, pe care călătorul acestei științe intră în curțile ei românești. Mai târziu,

specialiști universitari, ci mai cu seamă pe o largă experiență. Amândoi autorii fac parte, cu rostul de conducători, din echipa de exploratori ai satului românesc, trimesi de aproape zece ani, întâiu de Seminarul de sociologie din București și apoi de Institutul Social, în cele mai caracteristice regiuni ale țării, ca să adune elementele unei noi cunoașteri a României. Materialul cules se prelucrează pe îndelete. Intăile volume ale unei noi enciclopedii stau să iasă.

Până atunci, ca un fel de pregătire, ni se dau două tratate, cam de câte 170 de pagini fiecare, ca să urmărim doctrina și felul de lucru și să putem astfel înțelege mai bine, la apariție, monografiile sociologice propriu zise. Cea dintâi va fi aceea a Drăgușului din Făgăraș. Câteva crâmpie publicate în « Arhiva pentru Știința și Reforma Socială » de acum doi ani, au arătat cât de nou și de adânc poate să fie un lucru aflat

de obicei la îndemâna tuturor și tocmai prin aceasta super-ficializat și decăzut. Acțiunea Institutului Social Român înseamnă o reabilitare și o nouă întemeiere, sociologică, a monografiei. Întâii ei stegări stau înaintea noastră.

Prin felul cum au fost gândite și prezentate, lucrările d-lor Herseni și Stahl, nu numai că se întregesc în jurul subiectului

Afișul „Săptămânii Cărții” de Grant

dat, dar îl depășesc. Ajutate de privirea teoretică și de materialul bibliografic pus într-o lumină personală de d-l D. Gusti, ele încheagă, în același timp, un adevărat tratat de sociologie românească. De o parte stă inteligența mai dogmatică și mai rece a d-lui Herseni, iar de cealaltă documentarea mai concretă și mai neastâmpărată a d-lui Stahl, oglindind împreună o variație de putințe, care se lămurește atât prin personalitățile deosebite, cât și prin orizontul cuprinzător al științei însăși.

N'aș putea zice că după și, așa dar, prin apariția acestui manual al monografiei sociologice, cu cele două ramuri ale ei, doctrină și aplicare pe teren, sarcina monografiștilor viitorului s'a ușurat. Cred mai de grabă că tocmai contrariul e adevărat și că, într-o privință, aceasta s'a și urmărit. Confecționarea unei monografii poate fi ajutată de un chestionar, precedat de câteva sfaturi. Cercetătorul care, înainte să se apuce de lucru, a crezut însă că trebuie să cetească noua călăuză Herseni-Stahl, s'a găsit oprit dela întâii pași. Sarcina s'a arătat deodată în toată înfricoșata ei însemnătate. Întrebările s'au înmulțit. Simțul propriei răspunderi s'a deșteptat.

Multe monografii, cu foc visate, n'au să mai iasă după această probă de casne, niciodată; celelalte, care au să iasă însă, au să fie mult mai aproape de ceea ce suntem în drept astăzi să așteptăm dela o monografie de sat.

Orice lucrare de știință înseamnă, în latura ei practică, o curățare de teren și o altă așezare a problemei. Cele 350 de pagini ale Bibliotecii de Sociologie, Etică și Politică își implinesc din belșug această menire. Ele sunt întâiul popas teoretic într'un domeniu unde n'au domnit înainte decât empirismul și bunăvoința. E ceea ce se cheamă, mi se pare, în istoria unei mișcări, o răspântie.

CARTEA ORGANIZATĂ. — A apărut de curând o lucrare din grija Institutului Internațional de cooperare intelectuală dela Paris, Bibliotecile populare și timpul liber al lucrătorilor. Ea întrece cu mult, prin cuprins, ceea ce spune titlul. E una din cele mai bogate descrieri, mai bogate și mai noi, pe care le avem, a bibliotecilor publice de astăzi. Cine nu s'a gândit destul la problema cărții organizate să deschidă acest volum. Va avea ce să învețe și să mediteze.

Scrierea s'a născut așa. Biroul Internațional al Muncii, după ce izbutise să dea lucrătorului din aproape toate țările, cele 8 ore de lucru, pentru care lupta ținuse mai bine de 50 de ani, s'a gândit la mijloacele mai potrivite de întrebuințare a timpului liber rezultat de pe urma acestei reforme. Institutul de cooperare intelectuală a fost rugat în Martie 1931 să facă o anchetă asupra felului cum lucrătorii s'ar putea folosi mai pe larg de așezămintele de știință, litere și artă din țara lor. Doi ani a ținut ancheta. Răspunsurile și prelucrările lor se găesc în cele 330 de pagini ale volumului amintit. Imi îngădui să-l răsfoiesc și să fac la nevoie observațiile mele.

Păcat că dintre cele 15 țări care au trimis studii amănunțite despre situația dela ele a bibliotecilor, România lipsește. Nu era ușor, pentru că ar fi trebuit, în întâiul rând, să se fi publicat mai înainte la noi acasă cercetări cu acest subiect, de caracter general și statistic, și apoi să fi avut o asociație vie a bibliotecarilor români, nu una prea slabă, cum e mereu a noastră, chiar după o existență de zece ani, care să-și ia sarcina, printr'un membru al ei, a prelucrării și trimerii datelor cuvenite. Studiile mai dezvoltate, în formă de adevărate monografii, pe care le avem asupra bibliotecilor dela noi, sunt cele publicate de revista «Boabe de Grâu», dar ele nu sunt nici complete și se opresc mai mult la bibliotecile universitare și speciale, străine propriu zis de bibliotecile curat populare. Cea mai frumoasă cercetare de acest fel se găsește în volumul comemorativ al Fundației Universitare Carol I, publicat anul trecut prin grija directorului ei, d-l Al. Tzigara-Samurcaș. Ea rămâne însă deopotrivă, în afară de cadrul lucrării scoasă de Institutul internațional de cooperare intelectuală. Biblioteca Fundației n'a fost gândită pentru marele public. Ea e o cetate a cărții, frumos înzestrată și gospodărită, dar numai pentru studențime și câțiva cercetători.

Chiar în alte împrejurări, și nu numai la noi, nu e totdeauna ușor să se facă deosebirea între ceea ce se poate numi bibliotecă populară și ce trebuie lăsat bibliotecii publice în general. Cartea a fost organizată în întâiul rând pentru cei cari aveau mai mare nevoie de ea. Biblioteca într'adevăr populară s'a întins și s'a înrădăcinat numai acolo unde trebuința și dragostea cetitului i-au câștigat pe toți și au descoperit și mij-

loacele de îndestulare. Biblioteca pentru toți e un așezământ la fel de folositor, dacă nu mai folositor decât școala, care într'un fel pregătește numai în vederea ei, dar e, ca și școala, un așezământ cu multe trebuințe și care costă. Ea nu trăește o viață adevărată decât unde s'a înțeles acest adevăr. Pentru maximul care s'a putut realiza până astăzi, stau înaintea noastră Statele-Unite ale Americii. Înființarea bibliotecilor populare în această țară e din 1833. Ele și-au sărbătorit anul trecut un secol de muncă pentru luminarea celor mulți. Iată câteva date statistice și câteva lămuriri menite să dea cel puțin o bănuială despre organizarea bibliotecară populară a Statelor-Unite.

Volumul, de care am amintit, nu cuprinde de altminteri un studiu despre Biblioteca populară din această țară, ceea ce pare că ne pune într'o bună tovarășie. Pricina a fost însă aici cu totul alta, nu lipsă de material caracteristic și de cunoscător care să schițeze cu toate acestea intenția și evoluția sforțărilor existente și vădite românești, ci tocmai belșugul. Poate că nicăiri în lume publicațiile în legătură cu problema bibliotecilor și ținerea la curent asupra mișcării lor nu sunt mai numeroase decât în cel mai mare Stat de peste Ocean. Contribuția a fost prea bogată și ar fi înecat.

Bibliotecile publice în Statele-Unite sunt în număr de 10.937. Cifra ar putea să pară aproape neînsemnată, dacă ar fi pusă alături, chiar de bibliotecile populare dela noi, care trebuie să se așeze cam în jurul ei, mai mult mai sus, decât mai jos. Alte țări, mai curând începătoare în acest domeniu, ar întrece-o. Rusia sovietică, unde a trebuit să se organizeze întâiu lupta împotriva analfabetismului și o campanie științifică de găsit un alfabet și o limbă literară pentru atâtea popoare supuse ei, care nu le aveau, ar număra astăzi 18.000 de biblioteci populare. Luându-ne după aceste date brute ar urma că Statele-Unite stau mai prejos decât țări mici și n'au făcut decât jumătate drumul străbătut de altele care, speriate de înapoierea lor, au încălțat cismele basmului, cu pasul de șapte mile. Ar fi o greșală. Cifrele ca atare nu sunt comparabile, pentru că ele reprezintă în fiecare țară altceva. Pe când la noi cele vreo 12.000 de biblioteci populare trebuie să cuprindă mai puțin de 2 milioane de volume, cu un număr de cărți aproximativ de fiecare, ceva trecut peste 100, în Statele-Unite cele 10.937 de biblioteci numără 162 milioane de volume, ceea ce înseamnă vreo 15.000 de volume de fiecare bibliotecă și 33 de volume de fiecare 29 de locuitori. Bibliotecile populare în Statele-Unite sunt, cum se vede, puternice unități de sine stătătoare, care lucrează pe toate căile tehnicei bibliotecare ca să se pună la îndemâna unui cât mai mare număr de cetitori. Cărțile citite se ridică anual la 36 de milioane volume, iar bugetul, socotit chiar în dolarul depreciat cu voință de astăzi, e de 7 miliarde de lei. Bibliotecile sunt deschise tuturor, în toate zilele săptămânii, toată ziua și seara. Iată ce înseamnă propriu zis deslegarea problemei bibliotecii populare și a organizării moderne a cărții și a cetitului. Alături de această înzestrare materială, stă încadrarea cu cel mai pregătit și mai numeros corp de bibliotecari. Asociația bibliotecarilor americani se apropie de sărbătorirea a 60 de ani de existență și a trecut de mult și cu mult peste 10.000 de membri. De aceea se poate spune că Statele-Unite stau în fruntea organizării bibliotecare a lumii.

Biblioteca populară are nevoie, ca și școala, de un local,

nu numai încăpător față de funcția pe care o împlinește, ca să adăpostească rafturile cu volume și miile de cetitori, dar și de o clădire vorbitoare prin sine, de prețul pus de societate în rosturile cărții. Bibliotecile populare centrale din capitalele sau din orașele mai de seamă ale diferitelor țări, sunt adevărate monumente de artă arhitectonică. Ele nu împiedică, prin marea lor, intrarea cetitorilor din toate clasele sociale, așa cum o mare catedrală, de marmoră și aur, nu sperie și nu îndepărtează pe credinciosul umil, ci îl atrage și îl umple de mândrie. Cartea pusă în asemenea cadru, nu numai pentru omul cult, care n'are de ce să se mire și îl găsește firesc, dar pentru omul simplu, se ridică deodată în ochii lui și îl câștigă în mare parte chiar numai prin aceasta.

Două elemente caracterizează însă și ajută biblioteca populară să-și împlinească mai bine nădejtile puse în ea. Cel dintâi este sistemul filialelor și al doilea împrumutarea cărților acasă. Unul și celălalt sunt la noi necunoscute și arată cât avem încă de făcut, atunci când ne vom hotări să intrăm vitejește

Afișul lui Mac Constantinescu

pe acest drum. Amândouă nu înseamnă altceva decât înlesnirea cât mai mare a publicului cetitor ca să ajungă la carte.

În marile orașe, lumea cartierelor e atât de legată de propria ei așezare, unde își are de obicei fabrica, pentru muncă, piața, pentru hrană, cinematograful, pentru distracție, serviciile publice descentralizate, comisariat, percepție, judecă-

torie, oficiu de poștă, pentru îndatoririle cetățenești sau ne-
cazurile vieții, încât prilejurile de ducere în metropola propriu
zisă sunt foarte rare și sărbătorești. Rar și sărbătoreț ar fi
atunci și accesul într-o bibliotecă, dacă ea, oricât de puternică
și de bine organizată, s'ar afla în miezul orașului. Cartea
trebuie să ajungă în înțelesul pe care îl are astăzi cultura, o

lasă furat, cel puțin printre picături, să răsfoiască o carte,
dar are în același timp iluzia unei proprietăți asupra acestei
cărți și a răgazului lui de cetire, care nu se poate compara cu
nicio comoditate de sală monumentală de bibliotecă.

Lucrul acesta e atât de vădit și atât de bine prins de orga-
nizatorii serviciilor de bibliotecă, încât de cele mai multe ori
filialele n'au săli de lectură, ci cel mult săli de consultare a
ziarelor și revistelor, care nu se pot da afară, și încolo numai
o sală și ore de împrumutare de cărți. Astăzi o bibliotecă
populară se recunoaște, pe lângă alte caractere pe care le-am
amintit, prin serviciul curent și nestingherit de împrumutare
a cărților acasă. La noi această inovație, veche de o jumătate
de secol și de mai mult, în țările cu biblioteci populare, nu
deșteaptă decât teamă. Inceputurile, destul de îngrădite, dela
câteva biblioteci publice românești, sunt privite cu neîncredere
în cercurile bibliotecare. Ele nu pot alcătui o experiență,
tocmai pentru că sunt restrânse la un public special. In ce
privește introducerea sistemului la sate, unde se impunea
din întâiele zile, pentru că nu-i putea veni în minte nimănui
să cheme pe țăran să cetească numai într-o sală de lectură,
de altminteri inexistentă, această introducere e mai mult
patriarhală. E însemnată, pe treapta de dezvoltare bibliotecară
pe care ne găsim, mai mult ca o mărturisire și ca o capitulare,
decât ca o convingere. Organizarea împrumutării cărților
acasă trebuie să fie întâia grijă a unei biblioteci populare,
mult mai mare decât aceea a îndrumării și supravegherii
cetirii în sala de lectură.

Iată acum o serie de mijloace pentru cât mai marea folosire
a bibliotecilor populare: deschiderea lor în orele în care nu
se lucrează în fabrici sau în birouri, mai ales seara și sărbă-
torile înainte de amiază; organizarea interioară a bibliotecii
atrăgătoare și comodă, cu aspect plăcut al cărților; pregătire
de săli de adunare, de conferințe cu proiecții și audiții radio-
fonice; expoziții de cărți cu același subiect; afișarea listelor
cu noile cărți, cu o însemnare explicativă, și publicarea lor
în ziare; cărți grupate după categorii de cetitori cu cataloage
deosebite; catalogul pe materii cu clasificare simplă și
însemnări lămuritoare pentru fiecare grup de materii; con-
ferințe despre folosul bibliotecii (în Columbia, asemenea con-
ferințe făcute prin radio au dus la o creștere a cetitorilor de
23 %); proecția după un film documentar a titlurilor de cărți
populare în legătură cu el; introducerea în sala de cetire a
bibliotecilor mijlocii a sistemului liberei consultări a cărților
de pe rafturi, pentru ca lectorul să-și poată face singur o
păreră înainte să aleagă; înzestrarea cu colecții îngrijite de
manuale și de cărți de referințe; serviciul de schimb de cărți
între biblioteci, ușurând astfel bugetul bibliotecilor obișnuite;
simplificarea formalităților de frecventarea bibliotecii, îm-
prumut de cărți fără plată de taxe și garanții sau în schimbul
unei sume cât mai mici; contact strâns cu școala, cu univer-
sitățile populare și în deobște cu toate societățile și așeză-
mintele care lucrează pentru educația poporului; adunări dese
ale bibliotecarilor din aceeași localitate; întocmirea de cata-
loage de către comitete de bibliotecari cu arătarea, cel puțin
prin însemnări lămuritoare, a cărților potrivite cu diferite
tipuri de biblioteci populare; înlesnirea de legături personale
între bibliotecari și cetitori; sprijinirea inițiativelor de cum-
părare de cărți pe preț mai mic, prin înțelegere între librari
și editori; publicarea de periodice despre bibliotecile menite

Afișul lui Victor Ion Popa

trebuință zilnică și ușor de mulțumit, un obicei îndeplinit
fără nicio efortare specială. De aceea marile orașe au înființat
biblioteci de cartier, câte 40, 50 și chiar mai multe, care scu-
tesc pe cetitor să caute prea departe hrana sau desfătarea su-
fletească a cetitului. Praga, de pildă, pe lângă strălucita ei
bibliotecă centrală, adevărată cetate și catedrală a cărții, plină
ca un stup în fiecare zi de mulțimea cetitorilor, are nu mai
puțin de 45 alte biblioteci, în legătură cu ea și răspândite în
toate cartierele. Publicul n'are nevoie să se miște el din mediul
obișnuit de viață, pentru că se mișcă, duse de un serviciu
anumit pretutindeni, cărțile însele de împrumutare, la soroace
mai lungi, sau cărțile mai rare, cerute și neafiate în filiala de
cartier, care are numai ea uneori 20, 30.000 de volume.

Chiar îmbunătățirea prin filiala de cartier nu e însă îndesu-
lătoare pentru ușurarea și răspândirea cetitului. Omul se poate
prea bine să aibă biblioteca la poartă, dar să nu găsească cele
două sau trei ceasuri pe zi ca să intre și să cetească. Biblioteca
trebuie dusă nu numai la el în cartier, dar chiar la el în casă.
In felul acesta, nu numai că cel mai muncit cetățean tot se

marelui public; tipărirea de cărți despre problemele care privesc pe cei mulți, de vulgarizare sau traduceri după capodoperele literaturilor străine; înființarea de secții de biblioteci pentru copii în bibliotecile populare, pentru creșterea viitorilor cetitori și deșteptarea gustului cetirii și a dragostei cărților; încredințarea bibliotecii populare unui bibliotecar profesional; punțina specializării bibliotecarilor pentru bibliotecile populare.

Creația individuală a cărții, cu toată partea ei de neașteptat și de încântare, la fel cu inteligența omenească însăși care îi dă naștere, are în față această preocupare a cărții organizate. Menirea ei este să păstreze, peste mărirea unei zile, și mai ales să răspândească, peste cercul câtorva cetitori ai întâmplării, tot ceea ce e vrednic să se păstreze și să fie răspândit din minunatele daruri ale tiparului. Creația cărții rămâne numai individuală, și fără altă lege decât legile ei proprii; organizarea cărții e o întreprindere colectivă, care trebuie să se supună unei tehnice încercate. Cel mai însemnat punct din sărbătorirea cărții ar urma să fie pregătirea marelui așezământ de cultură a tuturor, care e biblioteca populară. Nu sunt lespezi de piatră din care să se clădească viața unui neam, mai trainice decât cărțile. Gândiți-vă la cele 168 de milioane de volume puse în mâna poporului și care apără Statele-Unite!

KLINGSOR LA ZECE ANI. — Trăiește la Brașov o revistă pe care foarte puțini dintre noi o cunosc. Nu mă gândesc nici la publicația literară « Brașovul literar », care e ca un balcon cu roze roșii de Șiraz pentru baladele lui Cincinat Pavelescu, și nici la publicația culturală, « Țara Bârsei », plină de însuflețirea lui Axente Banciu. E vorba de o revistă minoritară. Limba germană, în care este scrisă, n'o pune la îndemână tuturor. Despre ea vreau să spui câteva cuvinte, în acești Paști reci, când florile de cais, întâile flăcări albe în sfeșnicele primăverii, se sfiesc să se deschidă.

Revista se cheamă « Klingsor » și are în fruntea ei, ca întemeietor și director, pe Heinrich Zillich. De curând a împlinit zece ani de apariție și la această zi de bucurie am fost chemați și câțiva scriitori români.

Era în ziua cea din urmă a lui Martie, pe înserate. Pe străzile vechiului oraș, pe drumul Kloașterului, cum l-am apucat că-i zicea când eram copil, și în piața Sfatului, se mișcau încet procesiuni. Steaguri bisericesti de toate colorile pluteau deasupra mulțimii. Din mijlocul ei se ridica un cântec înăbușit, care nici nu părea cântec, ci un zvon de rugăciune a sufletelor. Am crezut întâiu că e un cadru pe care a vrut să și-l dea această serbare a scrisului. Mai târziu m'am dumirit. Erau Paștele catolic și luteran. Dar noi ne duceam purtați de acest val înflorit spre locul unde se aprindeau alte altare.

Nicio revistă a Sașilor n'a avut o viață atât de lungă. « Klingsor » a știut să-și păstreze tinerețea dela început și să se desvolte armonice, în pas cu desvoltarea scriitorului Zillich. Liniile pe care s'a mișcat sunt trase de acum zece ani. Gândită de întemeietorul ei la Berlin, ea răsfrânge viața germană transilvăneană de astăzi. Nicăieri aceasta nu poate să fie întâlnită mai întreagă și mai neacoperită, decât aici. Numai această însușire s'o aibă și ar fi de ajuns.

Cei 230.000 de concetățeni sași alcătuiesc un popor închis în sine, pe care împrejurările istorice l-au învățat să nu se încreadă. Nu e ușor să afli ce frământă această lume, care nu și-a păstrat

degeaba cetățile ei medievale pe înălțimi. Cele de piatră și de fier au mai fost luate și arse de dușmani, dar cele sufletești încă nu. Literatura însăși, lirică sau epică, ascunde, mai mult decât arată inima și gândul. Ciocnirile de idei se încadrează în probleme cu centrul de greutate în altă parte, ceea ce le face mai puțin înțelese, ca niște jocuri de siluete chinezești. O publicație, care nu stă la îndoială să se apropie și să zică pe nume celor mai adânci preocupări ale acestor oameni, e ca o poartă deschisă spre o grădină minunată, ținută până acum sub zăvoare.

Dar « Klingsor » mai are o însușire, care nu e mai mică. Ea, atât de regională, printrucă vorbește de un transilvănean cultural, a îndrăsnit aproape din întâile zile să afle și să arate mai departe că există o literatură română vrednică să fie cunoscută. Bucăți de poezie populară sau de poezie și proză cultă de astăzi au acoperit multe din paginile ei cu traduceri adesea foarte izbutite. Am avut în această grădină răzvoarele noastre. La comemorarea din sala de serbări a liceului Honterus, care a fost înființat chiar de reformator în 1544, aproape cu douăzeci de ani înainte să iasă tot în tipar nițele lui cele dintâi cărți în limba română ale diaconului Coresi, noi n'aveam de ce să ne simțim streini sau niște oaspeți poate prea grăbiți să răspundă la o chemare din bunăcuviință.

Heinrich Zillich mai are acum o singură dorință: să se retragă într'o singurătate unde să nu-l mai urmărească îndatoririle lui de gazetar și să scrie două sau trei romane mari pe care le poartă cu el. În afară de o poezie sonoră și gândită, scriitorul n'a trecut până acum de nuvela de mari proporții. Nu numai modern, ci chiar modernist, întâiul subiect care-l urmărește este Attila, împăratul hun cu nume germanic, al Dunării. Îl ascultam la masă și uitându-mă la altă lume, ca să nu-l abat cu privirea mea. Cartea lui, care are să fie o adevărată răspântie de spoare, își revărsa strălucirile, oamenii și marea politică la urechea mea. Klingsor vrăjitorul începuse să cânte. Din studiile mele de gotică urca rugăciunea din Codex argenteus, al lui Ulfila, episcopul Goșilor, care le-a dat o traducere a cărților sfinte în veacul al 4-lea în Silistra noastră: Atta unsar, Tatăl nostru. Attila venea între noi pe treptele noului roman, cu amintirea lui groaznică, și cu numele acesta de părinte. Paștele își suna afară toate clopotele.

TIPOGRAFIA DIN BLAJ. — În legătură cu studiul scris de canonicul Ioan Georgescu dela Oradea despre una din mândriile culturii românești, care e tipografia din Blaj, domnul Zenobie Păclișanu ne trimete o scrisoare plină de lămuriri și îndreptări prețioase. Îi facem loc, nu numai pentru întregirea convenită, dar și ca un prilej să ținem luarea aminte aplecată asupra unui asemenea subiect, așa de rar venit între noi.

Iubite Domnule Bucuța,

Numărul din urmă al « Boabelor de Grâu » a publicat interesantul și instructivul articol al d-lui Ion Georgescu, despre *Tipografia Seminarului din Blaj*, care a avut un rol atât de frumos în evoluția culturii românești. Fiind studiul d-lui I. Georgescu întâia încercare de a da o istorie întreagă a acestei tipografii (A. Bunea în Monografia sa *P. P. Aaron și Dionisie Novacovici*, apărută în 1902 se ocupă numai de începuturile ei), e foarte probabil că, mult timp cei cari se intere-

sează de astfel de lucruri îl vor utiliza ca izvor principal de informație. De aceea cred utile unele întregiri și rectificări.

Prietenul I. Georgescu vorbind de *privilegiul* tipografiei blăjene scrie: «Remarcabil e că episcopul Aaron (nu Aron!) a obținut dela Maria Teresia dreptul de a tipări regulamentul regimentelor românești de graniță precum și diferitele patente relative la urmărirea fugarilor». *Asta* ar fi fost deci, după părerea autorului, *privilegiul* obținut de vlădica Aaron. În realitate lucrurile s'au petrecut altfel. Teologul ieziut, pus în coastele episcopilor uniți ca să le controleze activitatea, a rugat pe împărăteasa Maria Teresia ca pentru a face posibilă dezvoltarea tipografiei din Blaj să împiedice introducerea în țară a cărților românești tipărite în «*provinciile străine*» (e provincii exteris). Scrisoarea «teologului» nu o cunoaștem, cunoaștem însă răspunsul din 6 Iunie 1768 al împărătesei. Răspunsul spune că Maiestatea Sa primind informațiile «Părintelui teolog» referitoare la starea tipografiei din Blaj a hotărât:

1. Să nu se mai îngăduie introducerea în Transilvania a cărților românești din țărilor străine (inductio librorum valachicorum e provinciis exteris in Transylvaniam amplius haud admittantur).

2. Cărțile teologice ce se vor tipări în tipografia Blajului să fie censurate de episcopul și de «teologul» său, iar cele «politice» de guvernul provinciei. Hotărârea împărătesei i-a fost comunicată episcopului de guvernul ardelean la 21 Iulie 1768.

Acesta era privilegiul dat tipografiei: prohibirea introducerii în țară a cărților tipărite în Moldova și Muntenia. Tipărirea regulamentului regimentelor românești de graniță și a patențelor relative la urmărirea fugarilor, n'a fost un privilegiu nici un drept, ci a fost o simplă comandă. Guvernul a comandat unele lucrări oficiale la Blaj, cum comandase altele la Cluj, la Sibiu etc. «Patentele» împărătești tipărite la Blaj, au fost următoarele:

1. *Idea care spre mai mare folos s'au așezat pentru scăderea cărăușilor și sălășluirilor celor fără plată în Țara Ardealului, 1750. Este, cum observă d-l A. Veress, probabil întâia tipăritură blăjană (Revista Arhivelor I, p. 342—43);*

2. *Instrucțiuni pentru cultura cartofilor, 1760. (O cunoaștem numai dintr'un raport din 30 Ianuarie 1772 al directorului tipografiei trimis guvernatorului provinciei. Raportul o amintește astfel: Patentes Ex. Regii Gubernii quae pro instructione culturae pomarum terrestrium deserviebant valachico idiomate impressae anno 1760);*

3. *Proclamația guvernului Buccow către norodul românesc din Țara Ardealului, 1761. (Veress, l. cit., p. 343);*

4. *Regulamentul miliției grănițerești, 1766;*

5. *Rânduiala Mariei Teresia pentru ciumă, 1766. (Veress, l. cit., p. 343. Raportul amintit o citează astfel: «Patentes Ex. Regii Gubernii in negotio sanitatis»;*

6. *Rânduiala pentru emigrarea locuitorilor din Transilvania, 1768;*

7. *Niște Urbaria în limbile română și ruteană, 1771. Au fost comandate aci la ordinul Curții din Viena, de o Comisiune, care funcționa în județul Maramureș (Quaedam Urbaria — cetim în raportul din 30 Ianuarie 1772 al directorului tipografiei — valachico et ruthenico idiomate pro principatu Hungariae ad requisitionem I. R. Commissionis in Cottu Ma-*

ramarasiensi existentis et quidem — ut nobis ab eadem scriptum est — ex directione ac invitatione viennensi huc missa, impressa juxta originale ejusdem Regiae Commissionis 1771);

8. *Prefacerea (= traducerea) Sinedului a Împărăției turcești pentru slobozenia... supușilor crăiești și împărătești în Țara Turcească, 1784. (Veress, l. cit., p. 344);*

9. *Cele mai jos însemnate necuviinți să strică și de osăbit se opresc, 1784. E o ordonanță, care fixează în 15 puncte lucrurile, pe care proprietarii nu le pot săvârși față de iobagii lor. (Veress, l. cit., p. 344);*

10. *Regulamentul miliției grănițerești ilirice în limba sârbească (Raportul amintit: Impressum quidem adhuc est pridem in hac Typographia aliud quoque Regulamentum militare pro natione illyrica in illyrica lingua, sed cuius exemplar a praedecessoribus huius typographiae praefectis in archivio non est conservatum nec actu hic reperitur). Din cuvintele acestea rezultă că Regulamentul sârbesc — pe care raportul îl citează imediat după cel românesc din 1766 — s'a tipărit mai înainte (pridem) deci înainte de 1766.*

Pentru a urma expunerea d-lui Georgescu, înainte, deci, de a trece la celelalte tipărituri blăjene, țin să mai dau câteva lămuriri asupra «privilegiului» tipografiei, lămuriri care lipsesc din studiul d-sale. În 1770 tipograful vienez Iosif Kurtzböck a primit dela Maria Teresia privilegiul — acesta *real*, căci era *privilegium privativum* — de a putea tipări 20 de ani numai el cărți în limbile sârbă, grecească și «*alte limbi orientale*» (aliique orientalibus linguis). În 6 Iunie (1770) Curtea din Viena a comunicat guvernului ardelean măsura amintită, cu ordinul ca întru cât ea ar putea privi și Transilvania, să se îngrijească «quo memoratus Josephus Kurtzbück in usu preattracti privilegii indebite haud turbetur». La 12 Iulie guvernul comunică episcopului Rednic (succesorul lui P. P. Aaron) hotărârea Curții și-l întreabă dacă s'au tipărit în Blaj cărți sârbești, grecești ori în alte «limbi orientale»? În ce limbi obișnuete a tipări tipografia? Episcopul văzându-și primejduită tipografia a scris guvernului că și ea are un privilegiu — am văzut care — de a tipări cărți românești pentru nevoile populației ardeleni, privilegiu care nu a fost revocat.

Guvernul a răspuns la 16 Octombrie 1770, că înțelege și el necesitatea funcționării tipografiei dela Blaj și că intenționează să solicite dela împărăteasă menținerea situației ei. Pentru a putea face cu mai mulți sorți de isbândă acest lucru îl roagă pe episcopul să trimită copia «privilegiului» din 6 Iunie 1768. Intervenția guvernului a reușit. Cu decretul din 7 Septembrie 1771 împărăteasa a scos de sub monopolul lui Kurtzböck cărțile românești pentru ardeleni. A ordonat însă, ca manuscrisele prezentate tipografiei pentru tipărire, după ce au fost censurate de episcop, să fie trimise guvernului ca să vadă «num reflexiones quaedam politicae non subversentur».

Tipografia a fost deci salvată. La 9 Noembrie 1771 însă episcopul s'a plâns guvernului, că Transilvania a fost invadată de cărți din Moldova (ex Moldavia in magnum huncce Principatum Transylvaniae irrepserunt), care stricau și rosturile tipografiei dela Blaj și tulburau și conștiințele uniților. Guvernatorul, Conte Auersperg, răspunde la 11 Ianuarie 1772: episcopul să cerceteze și dacă va găsi la *credincioșii săi* cărți bisericești aduse de preste munți, să le confiște și «să le ardă în loc secret» (in loco secreto concremari faciat); dacă va afla că astfel de cărți se găesc în mâinile neuniților, să-i comunice

lui, guvernatorului, numele acestora, ca să poată lua măsuri pentru distrugerea lor.

Să ne întoarcem la întâiele tipărituri ale tipografiei blăjene. Și fiindcă nu vreau să discut la fiecare pas, cu amicul I. Georgescu, — notițele acestea nu sunt notițe polemice, ci simple întregiri și îndreptări — dau în ordine cronologică tabloul cărților apărute acolo în întâiele două decenii. Cetorii vor compara înșiși datele mele cu ale d-lui Georgescu și vor vedea unde trebuesc rectificate și întregite:

1. Floarea adevărului, 1750. În 1752 s'a tipărit la Viena, latinește, în tipografia universității de acolo. Textul latin s'a retipărit la Roma în 1761.

2. Strașnic, 1753.

3. Liturghier, 1756.

4. Invățătura creștinească, 1757. D-l Georgescu afirmă că a fost tipărită în latinește. Nu, a fost tipărită întâiu în românește apoi în latinește. Raportul din 30 Ianuarie 1772 al directorului tipografiei spune despre ea: « *primum idiomate valachico tum latino typis Balansfalvensibus edita* ».

5. Psaltirea, 1756. Apariția ei a anunțat-o Aaron în scri-soarea din 5 Februarie 1756 către episcopul catolic din Oradea.

6. Euhologion (Molitevnic), 1756.

7. Datoriile preoților, 1759. Titlul exact nu-l cunoaștem. Raportul amintit o citează astfel: « *Obligatio pastoralis sacerdotum circa legitimam ordinum susceptionem, munus praedicandi, divina celebrandi et sacramenta administrandi et castitatem sacerdotum in Graecorum ecclesia cum brevi scitu necessariorum expositione anno 1759 edita* ».

8. Invățătura dogmatică. Raportul îi zice *Doctrina dogmatică*, fără a-i indica anul apariției. O citează însă între cartea dela numărul precedent, apărută în 1759, și cea dela Nr. 8, apărută la 1760.

9. Instrucțiunile vicarului P. P. Aaron către cler despre ascultarea de cei mai mari, 1760. (Îi cunoaștem numai titlul latinesc din Raportul citat).

10. Octoih, 1760.

11. Epistola consolatorie, tipărită de Aaron în 1761, pe timpul tulburărilor călugărului Sofronie. A fost tipărită în românește și latinește.

12. Inceperea, așezământul și iscăliturile sfântului... Sobor dela Florența... , 1762.

13. Catechism mic, 1763.

14. Invățătura creștinească, ed. II, 1763. (Ediția aceasta o găsim amintită în hotărârile sinodului ținut la 29 Decembrie 1769 la Năsăud: « *Invățătura creștinească la Blaj în anul 1763, tipărită*, toți preoții să și-o câștige, să o procitească etc. »; o amintește sinodul ținut în 30 Ianuarie, același an, în Iași din județul Făgăraș: « *Preoții să aibă cartea de învățatură creștinească tipărită la Blaj în anul 1763, etc.* ». Și, mai ales, o amintește episcopul Rednic în scrisoarea sa din 3 Iulie 1766 adresată preoților: « *atunci ne-am fost înțeles (adică în sinodul ținut la Blaj în 13 Noembrie 1765) ca fiecare preot să cetească și tâlmăcească Invățătura creștinească pe scurt așezată, aici în anul dela Christos 1763 tipărită* »).

15. S. Ioanius Damsceni opera, 1763.

16. Acatistiaru, 1763.

17. Psaltirea ediția III. (Data apariției ediției II nu o cunoaștem), 1764.

18. Sfânta și dumnezeiască a lui Isus Hristos Evanghelie, 1765.

19. Orologhion adică Ciaslov, 1766.

20. Apostol, 1767.

21. Penticostarion, 1768.

22. Sanctorum Pachomii, Dorothei et Theodori Studitae doctrinae christianae et asceticae, 1768.

23. Catavasier, 1769.

24. Octoih ediția II, 1770.

25. Tridion, 1771.

Acestea sunt cărțile ieșite de sub teascurile tipografiei blăjene în întâiele două decenii. Era, la începutul anului 1772, dată la tipar « *et nondum perfecte finita* » o « *Gramatica italo-valachica* ». Asemenea era supus censurei și Mineiul, care a apărut abia la 1781.

Să trecem acum la alte chestiuni interesante în legătură cu tipografia blăjană. La 24 Aprilie 1787 Curtea din Viena a dat ordin, comunicat episcopiei la 16 Mai 1787, ca tipăriturile ieșite de sub teascurile tipografiei dela Blaj, să fie vândute la licitație (plus offerentibus dividantur). Pentru scoaterea în licitație a cărților a fost fixată ziua de 1 Februarie 1788, făcându-se în prealabil publicitatea cuvenită în țara întreagă. Ședința Consistorului, ținută chiar în acea zi, a fixat pentru cărțile aflătoare în depozit următoarele prețuri, pe care le reproduc, fiindcă prezintă anume interes pentru istoria noastră culturală:

1. Mineiul pe hârtie venețiană	fl. 10	cruceri 20
2. » » » comună	» 8	—
3. Triodul pe hârtie venețiană	» 4	—
4. » » » comună	» 3	—
5. Evanghelia pe hârtie comună	» 3	—
6. Penticostar pe hârtie venețiană	» 4	—
7. » » » comună	» 3	—
8. Strașnic pe hârtie comună	—	cruceri 51
9. Octoih pe hârtie comună	» —	—
10. Euhologiu (Molitevnic)	» 2	—
11. Liturghier	» —	cruceri 51
12. Ciaslov pe hârtie venețiană	» 1	» 51
13. » » » comună	» —	» 51
14. Psaltirea pe hârtie comună	» —	» 42
15. Catavasier pe hârtie comună	» —	» 51
16. Acatist în 8 ^o pe hârtie comună	» —	» 42
17. » » 12 ^o » » venețiană	» 1	» —
18. » » 12 ^o » » comună	» —	» 30
19. Cuvântări funebrele	» —	» 20
20. Catechism	» —	» 9
21. » legat	» —	» 14
22. Abecedar (Alphabetorum libelli)	» —	» 9
23. » român-german	» —	» 6
24. Principia parva normatica lat.-germ.-valachica	» —	» 9
25. Arithmetica normatica	» —	» 9

Cunoaștem și felul cum era plătit la început personalul tipografiei. Ștefan Poldi, turnătorul literelor românești « *in nostris matricibus* » și totodată și turnătorul literelor latine nu avea salar fix, ci era plătit după lucrările executate. Pentru literelor românești i s'au dat ca model două cărți rusești (libri

moschoviteci): un Molitevnic și un Ciaslov. A intrat în serviciul tipografiei la 1755. Mihail Becskereki, avea un salariu de 100 floreni, 12 gălete (cubuli) de grâu (un cublu = circa 80 kgr.). I se dădeau, în salariu și cărți: «libros promissos ex omnibus exemplaribus percepti» spune însemnarea contemporană. Mai are de primit 8 exemplare din Liturghier. Din

Dar, câte nu s'ar putea scrie în legătură cu tipografia blăjeană!

Cu cele mai bune sentimente,
Z. PACLIȘANU

București, la 15 Mai 1934.

Învelișul copertei dela ediția românească
(Au eșit 4 ediții: română, franceză, germană, engleză)

Catechism i s'au dat numai două exemplare. Ioan Culegătorul, avea $3\frac{1}{2}$ floreni pe lună și pâine; Dumitru avea 3 floreni iar celelalte ca și cel dinaintea lui. Iamandi cu salariu de 3 floreni și 1 găleată (cubul) de grâu pe lună; Andronic cu salariu de 3 floreni pe lună. Aceștia toți erau culegători. Legători de cărți erau: Vasile, care a început a lucra în 8 Octombrie 1755, cu salariu de 4 floreni pe lună și de mâncare; Iosif din Sâmbăta (care?) cu salariu de 1 galben pe lună. Mai lucra pentru nevoile tipografiei și un legător neamț din Aiud (Compactor enyediensis germanus). Făceau apoi diverse servicii tipografiei învățătorii Vasile Boier, căruia i se da o remunerație de 30 floreni pe an și Zaharie cu 25 floreni pe an.

Și acum, de încheiere, încă ceva. Tipografia din Blaj a fost făcută de Vlădica P. P. Aaron fundație Seminarului teologic, care, afară de această avere, mai avea, tot dela Aaron, și domeniul Cut. Asta era averea din care se întreținea vestitul seminar al Blajului. În 1774 tipografia aducea un venit curat de 600 floreni (domeniul Cutului între 1600 și 2000 floreni!). La această dată ea avea 5 teascuri; litere românești de patru feluri, latinești numai de un fel. Poate nu va fi fără interes să amintesc că în 1774 tipărirea unei coli costa 3 numi și se vindea cu 5 numi (1 numus = circa 2 bani!).

CARTEA COLECTIVĂ. — Cartea, care e născută în singurătate, îndeamnă de obicei pe cititori către principiul ei de naștere. Cititul fie că se apleacă pe o publicație de cunoștințe generale sau de tehnică, fie că se pierde în prelucrările epice ale vieții sau printre versurile înstelate, rămâne cel mai credincios tovarăș al omului. El aduce un glas, pe care numai ființa omenească în toată fierberea de viață a universului, a izbutit să-l scoată și să-l păstreze, în minunata alcătuire a scrisului. E întâiul semn al omului cu care intră în istoria culturii, mai mult decât mersul rectilin, decât privirea isteasă de sub frunte, decât toate faptele mâinilor lui. În agerime de simțuri ne întrec aproape toate ființele; casa păianjenului legănată la soare în cărarea unei păduri, fagurele albinelor, stăvilarele castorilor, gangurile cârțișelor, care-și clădesc movila lor ca tumulii barbari unde regii se îngropau călări și muiiați în aur, sunt mai meșteșugite decât arhitectura noastră de piatră și de fier. Dar pe când toate celelalte fapte sunt fapteuri ale zilei, noi suntem fapteuri ale amintirii. Memoria închegată în veșnicie, aruncând, în fiecare luptă, întreaga putere a trecutului, e cartea. E stema omului, capul de pagină și vigneta de recunoaștere a civilizației omenești.

Interesul față de carte și lauda ei nu apar atunci decât foarte firești. Atât interesul cât și lauda se concentrează însă de cele mai multe ori asupra valorii și folosirii ei individuale, dela caracterizarea de recenzie a unor însușiri de idee sau de vis, până la adorarea bibliofilă a unei tăieturi de literă, punere în pagină, hârtie, ilustrație, legătură. Cartea colectivă e privită numai ca o sumă a celorlalte și lăsată pe al doilea plan.

Dar, precum societatea însăși e mai mult decât punerea laolaltă a inșilor cari o alcătuiesc, la fel se întâmplă cu biblioteca. O mare bibliotecă publică e mai mult decât inventarul ei. Așezământul lucrează cu o putere nouă, ca tot, care depășește și dă o îndrumare proprie fragmentelor din care e făcut. Întreg materialul, din care e ridicată o clădire, casă muritoare sau piramidă pentru toate timpurile, oricât ar fi de scump, nu e niciodată în aceeași măsură înainte să fie articulat cât e după aceea.

Cartea colectivă nu s'a bucurat între noi de această bunăvoință. E drept că numai patru biblioteci ale noastre adună la un loc aproape un milion și jumătate de cărți, dar din acestea nicio treime nu sunt românești, și apoi, bibliotecile, prin caracterul lor special, nu pun cartea în marea circulație populară. Ajunge să le înșir ca să-și dea oricine seama de acest adevăr. Biblioteca Universității din Cluj, care face parte din cetatea universitară și e deschisă numai studenților și puținilor cercetători liberi, are numai ea peste 500.000 de volume; Biblioteca Universității din Cernăuți, în aceeași împrejurări, îngreuiate încă de lipsa localului, aproape 400 mii; Biblioteca Academiei Române, vreo 300 mii; Biblioteca Fundației universitare Carol I, vreo 100 mii. Ele sunt adevăratele cetăți ale cărții din România. Serviciile pe care le aduc sunt nemărginite.

Prin ele, însă, problema cărții colective românești, nu numai

că nu e deslegată, nici nu se îndreaptă măcar spre deslegare. Gândiți-vă că Statele-Unite au strâns în bibliotecile lor publice puse la îndemâna tuturor, cu mijloace de ispitire a cititorilor neînchipuite la noi, vreo 160 milioane de volume; Rusia sovietică, în 18 mii de biblioteci, de acelaș caracter popular, fără bibliotecile de cercetări speciale, vreo 56 milioane. Ceea ce începe să cutremure e că cele mai multe din aceste cărți au fost și scrise și tipărite după revoluție, afară de marii autori clasici acceptați.

Intre investițiile de tot felul, pe care și le făurește și pe care se reazemă un Stat, cartea colectivă, întrupată în biblioteca pentru mulțime, începe să ia pe zi ce trece locul care i se cuvine. De pe acuma, în atâtea țări, curentele de opinie publică se pregătesc, nu numai printr'un cuvânt dat, pe care ziarele

il descoper și îl primesc de bunăvoie sau îl urmează, impus dinafară, dar, în acelaș timp, printr'o înzestrare imediată a miilor și miilor de biblioteci populare, care au zeci de milioane de cititori pe an, cu publicații de un anumit fel, ținute în circulație și date spre folosire prin toate mijloacele tehnicii bibliotecare moderne.

În România, problema cărții colective e încă apă neincepută. Ca să ajungi la ea trebuie să treci printre munții cari se bat în capete și să fii pasăre năsdărăvană. La noi biblioteca populară e încă tratată, din punctul de vedere al unei legi care se aplică, în legea învățământului primar!

După ce am descoperit și am început să iubim cartea individuală, trebuie să ne hotărîm să ne apropiem de cartea colectivă.

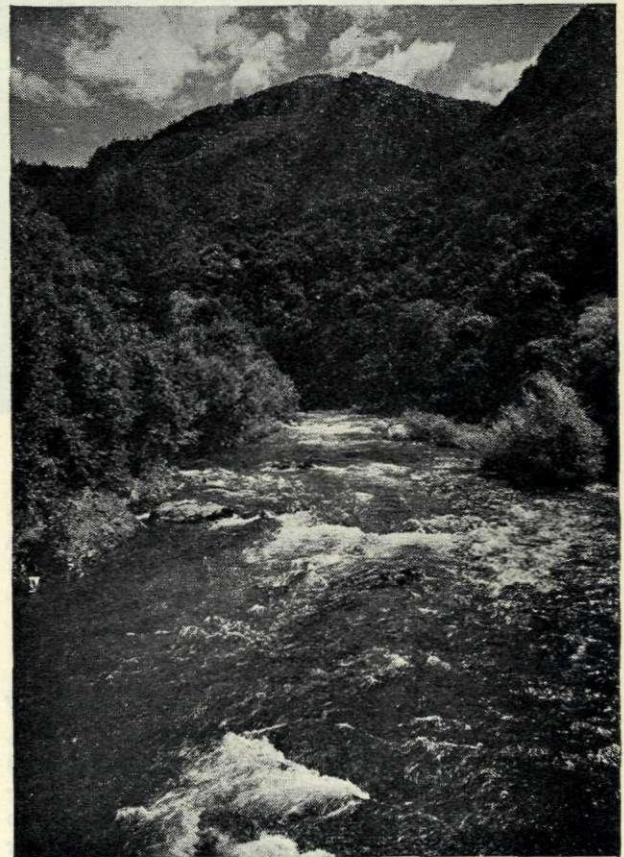
Teatru, muzică, cinematograful, radio

VALURI DE MUZICĂ. — S'ar părea că anul acesta muzica românească a stagnat. Filarmonica n'a avut să cânte nicio compoziție nouă mai de seamă românească și Opera Română, târziu deschisă și muncită de alte griji, n'a putut să ajungă în sesiunea ei de primăvară până la Constantin Brâncoveanu, fostul Sfânt Dumitru, al lui Sabin Drăgoiu. În schimb, au fost alte fapte, care au revărsat peste țară valuri de muzică. Literatura ne-a trimis cărțile ei de meditație și de vis, în construcții epice și în spumă de versuri; sălile de expoziții s'au încărcat de pictură, tânăra sau retrospectivă, bulevardele clădesc în noul stil al betonului și al șgărie-norilor. Desvoltarea e vădită și neîntreruptă și nu ne putem plânge. Muzele sunt active. Cred însă că muzica umblă în frunte.

Undeva, pe la Sibiu, s'a cântat Simfonia a IX-a beethoveniană, dar nu cu un cor matur, ca de obicei, ci cu 350 de glasuri de copii. Cred că niciun cor nu e mai aproape de corul îngerilor. Cel mai puternic răsunset, pe care l-a găsit în toată ființa mea un cântec înmănușiat omenesc, a fost în orașul muzicii, la Viena, în Palatul Belvedere, când au deschis gura ca să interpreteze pe Händel și Mozart băieții între 12 și 16 ani ai corului prea cunoscut. Melodia se făcea cristalină și nevinovată. Tot ce e teatral și artistic într'o asemenea încordare colectivă se pierdea ca într'un joc nepregătit. Conducătorul ședea la capul rândului, amestecat între coriști ca și ei, cu fața spre noi, și mișca brațul aproape nevăzut. Băieții cântau. Feuerbach, cu pânzele lui muzicale, amintiri de mari bucurii corale sau instrumentale veneau de departe, de pe pământ sau din timp, la chemarea lor. Ceva la fel trebuie să fi fost la Sibiu, când cei 350 de copii au cântat imnurile de bucurie ale Simfoniei a IX-a.

La expoziția muncii românești, organizată în București pe locul Primăriei dela statuia lui Ion C. Brătianu, de Liga Națională a Femeilor Române, a putut să învie partea cea mai mișcătoare a serbărilor dela 1906 din Parcul Carol. Până astăzi știu să povestească cei ce au luat parte atunci la ele, mai mult decât de orice altă manifestare a expoziției, de producția corurilor din toată țara și dela României de peste hotare. Noi, cari suntem destul de bătrâni ca să ne fi găsit în lumea din Parcul Carol care a văzut și a ascultat pe coriști tot în alte porturi strălucite, ca un alaiu etnografic, ne dăm seama de

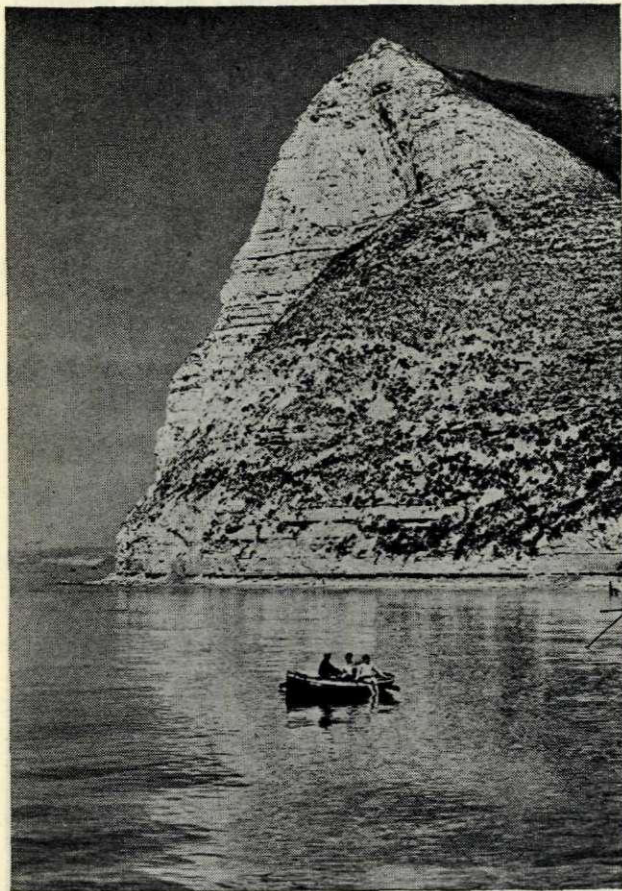
izvorul acelei însuflețiri. Liga Femeilor a izbutit nu numai să-l amintească, dar să-l facă, în unele ramuri ale lui, să trăiască întocmai a doua oară.

Valea Cernei (Foto Hiescher)

Expoziția are o Arenă de serbări, unde timp de o lună, aproape în fiecare seară, muzica țărănească a putut fi auzită, cu tot ce are ea astăzi mai ales, ca organizare și ca repertoriu.

Cel mai fericit de această încercare, după o atât de lungă întrerupere, ar fi fost compozitorul Ion Vidu, dacă s'ar mai fi găsit printre noi. Ultima dată când a mai putut călători la frați, din Lugojul lui vecin, a fost la una din serbările Turnului Severin. În plimbarea pe Dunăre, prin cheile vijelioase ale

Coasta de Argint la Cavarna (Foto Hielscher)

Cazanelor, care i-a urmat, ședeam pe punte în partea dinainte a vasului și vorbeam despre vremurile de altădată. Căutam

să-l câștig tocmai pentru ideea ca, la împlinire a 25 de ani dela cea mai mare și mai bogată în urmări, întâlnire corală a Românilor de pretutindeni, să se poată relua ceea ce se începuse atunci. Mulți dintre cei de față în acea zi minunată și la acea convorbire nu mai sunt astăzi, nici Ciceo Pop, nici Vidu însuș. Vasul parcă merge alb și acum, pe calea de valuri dinaintea lui, dar e un vas de suflute, călătorind pe ape fără greutate. Serbările s'au putut face, cu trei ani mai târziu, însă fără Vidu. De s'ar repeta în fiecare an, și din ce în ce cu mai mare participare și convingere, ca să-și ajungă vechile rosturi!

Fundația Culturală Principele Carol, reluându-și activitatea, a arătat că nu înțelege lucru cultural la sate, fără ajutorul muzicii. Ea s'a apropiat de problemă din mai multe laturi și cu mare hotărâre, ceea ce arată o convingere dintre cele mai îmbucurătoare. Pentru cunoașterea a ceea ce trebuie făcut, s'a dat un loc anume, într'o serie de comunicări, chestiunii corurilor, atât bisericesti cât și laice, în viața satelor. Pentru îmbogățirea repertoriului, s'a început redactarea a două lucrări, cu bucăți de caracter popular și menite să se împământenească într'o formă îngrijită. Pentru pregătirea conducătorilor de cor sau de fanfară și orchestră de sat, s'au pus la cale niște cursuri de îndrumare, în vara aceasta, la Breaza din Prahova. Nu se poate ca urmările unei asemenea acțiuni, urmărită fără preget, să nu ducă la o creștere și la o îmbunătățire a cântecului între țărani.

Conservatorul de muzică din Timișoara, care aparține Municipiului și are norocul să-l aibă ca director pe Sabin Drăgoi, a organizat mai de mult o secție specială pentru pregătirea conducătorilor de coruri, de fanfare și de orchestre la sate. Banatul, atât de îndrăgît de muzică și acoperit de o adevărată rețea de societăți muzicale, a vrut și a dobândit un astfel de serviciu. El ar putea să ajungă preocuparea tuturor conservatoarelor și Academiiilor noastre de muzică. Ar fi, alături de împlinirea programului didactic propriu zis, o participare competentă la educația muzicală a țării, mai ales în acele părți de unde a pornit și țâșnește și astăzi cântecul popular. Nu numai că s'ar întoarce o mică parte din ceea ce s'a primit, ca inspirație și suflet propriu pentru compoziția cultă, dar s'ar pregăti înțelepțește secerișurile melodice viitoare. Folklorul muzical e o realitate nu numai pentru trecut, în sfârșimăturile înregistrate de fonografele specialiștilor.

Turism, sport, educație fizică

ENCICLOPEDIIE FOTOGRAFICĂ. — N'a trecut multă vreme de când a apărut frumosul volum: «Priveliști românești», lucrat în heliogravură de atelierie «Adevărul», sub îngrijirea lui Al. Bădăuță. Nu era pentru nimeni o taină, chiar atunci la apariție, că lucrarea se făcuse din inițiativa și cu cheltuiala Direcției Presei din Ministerul de Externe. Câteva expoziții de fotografii, atât în țară cât și în străinătate, popularizaseră încă dinainte activitatea atelierului fotografic înființat pe lângă acea direcție. Aveam astfel întâia colecție mai bogată de fotografii din întreaga țară. Cine voia să se documenteze

despre atâtea ținuturi neintrate încă în marea circulație a atenției publice, nu mai avea nevoie să alerge după cărți postale ilustrate, de atâtea ori slab executate și necaracteristice. Pe lângă vederile căutate și luate prin mijloace proprii, «Priveliști românești» nu stătuseră la îndoială să reproducă tot ce alții făcuseră bine și putea să dea o înfățișare fără goluri a pământului și poporului român. Albumul se desvolta într'o Enciclopedie fotografică a României.

Astăzi avem un al doilea volum, care înseamnă un pas mai departe pe aceeași cale. E vorba de «România» lui Kurt Hiel-

cher, care a ieșit de curând la Brockhaus, cam de aceleași dimensiuni atât în format cât și în număr de fotografii, între 250 și 300. Există ediții germană, franceză, engleză și o variantă a lor română. Aceasta din urmă are pentru noi marele folos că aduce în original introducerea lui Octavian Goga, un fel de tindă strălucită, de încredere și de preamărire, la Cântarea României. Niciodată poetul n'a stăruit în atâtea pagini asupra frumuseților țării și a înzestrării oamenilor ei. E ca un record de durată în menținerea la aceeași înălțime, odă în proză, frescă de un retorism cromatic plin de tinerețe, evocare etnografică și geografică mișcătoare, text de călăuză academică, mai aproape de stele decât de pământ. Suntem înaintea unei pagini romantice, care ne amintește de cea mai frumoasă descriere, aceea a Ardealului, pe care o avem scrisă de Bălcescu, alt mare inspirat.

Pasul mai departe al «României» lui Kurt Hielscher e în latura estetică, nu în cea documentară. Autorul, un artist fotograf care a mai făcut și din alte țări obiecte ale unor tot atât de frumoase cărți, a străbătut cu aparate proprii România

tutindeni însoțit de conducătorul Secției de documentare fotografică a Direcției Presei și autorul întâiului volum. Calitatea fotografiei, atât ca lentilă de obiectiv cât și ca punere în scenă, sau, zis mai bine, ca surprindere de momente, ceea ce deosebește și înalță fotografia față de desen sau acuarelă, care au la rândul lor alte însușiri închise oricărei producții mecanice,

Țărăncuță din Drăguș (Foto Hielscher)

în lung și în lat, din gâtlejurile de piatră ale Cazanelor până la cetățile de deasupra Nistrului, și dela capul calcinat de soare, ca un Gibraltar român, dela Caverna până în văile cu balade ale Maramureșului și a prins într'o așezare și într'o lumină nouă priveliști și oameni cunoscuți. El a fost de altminteri pre-

Țărani din Maramureș (Foto Hielscher)

este mai presus de orice laudă. Fotografia, din documentară, s'a schimbat în artistică, fără să-și fi scăzut cât de puțin valoarea informativă. Mă gândesc la unele bucăți, cum e chiar cea dintâi, de-atâtea ori și aproape obositor explorată și exploatată, Schitul vechiu din gura peșterii dela Ialomița. E o fotografie mai mult a razei de soare și a unui peisaj de piatră și de brazi scâmoșat de lumină, atunci când sunt privitye dela întuneric. Silueta neagră a bisericuții îmbrăcată în solzi de șindrilă nu are alt rost decât să așeze în perspectivă masa de manevră a unui contrast puternic. Pe deasupra ei joacă în fâșiile de aer argintat pulberile neastâmpărate și nepământene ale ceasului de amiază la munte.

Execuția tehnică e deopotrivă vrednică de teascurile cu faimă fără pereche ale Germaniei. Prelucrat în formele mecanice ale multiplicării stereotipe, clișeu primordial nu și-a pierdut nimic din jocul nuanțelor și din linia lui. Volumul e un model de execuție fotografică și grafică. Kurt Hielscher și Brockhaus au dat la iveală, fiecare cu o contribuție de altfel, o

lucrare de care pot fi mândri. Ea mai are pentru noi și însemnătatea că va pătrunde, mai ușor încă și însoțită de mai puține bănueli de captare a bunăvoinței internaționale prin mijloace de stat stângaciu camuflate, decât ar fi în măsură publicația ei geamănă. Niciodată n'a fost nevoie mai mult decât astăzi ca străinătatea să primească un mic îndemn de

Centenară din Sălciua de jos (Foto Hielscher)

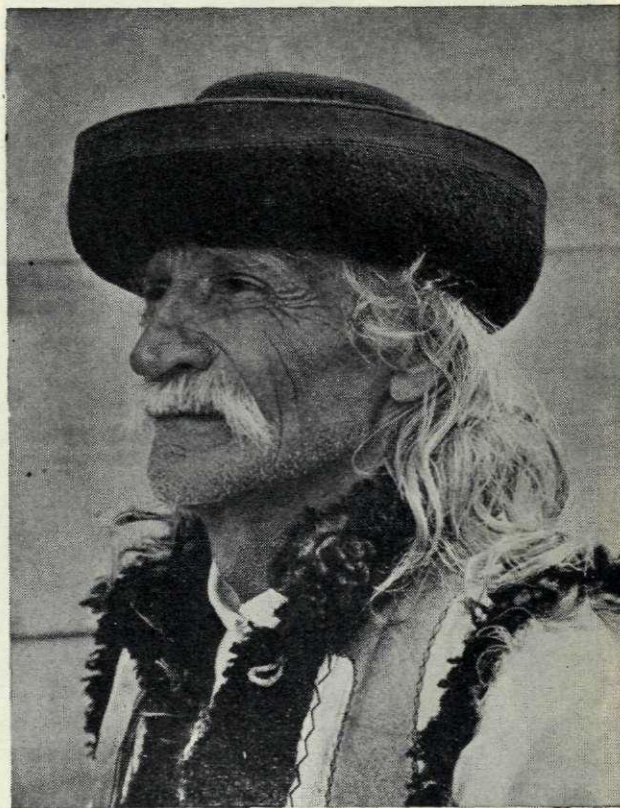
bunăvoință și de luare aminte față de noi. Că o face chiar un German, cu atât mai bine.

LA VORONEȚ. — D-l Leca Morariu a scos într'o broșură niște frumoase « Pagini de carnet » din 1913. Ele încep cu aceste rânduri care le arată numaidecât și cuprinsul și spiritul: « Sunt abia de câteva zile în acest Humor, pe cât de frumos pe atât de înstrăinat! E astăzi ziua împăratului Francisc Iosif I. Să nu ne uităm deci datorită — față de noi!... Și pornim la Voronețul lui Ștefan și al Codicelui Voronețean... ». Data 4 Oct. 1913. O lume s'a scufundat de atunci. Cutremurele istoriei sunt mai înfricoșate uneori decât acelea ale geologiei.

Mănăstirile cu bisericile lor din Bucovina au intrat în itinerele noastre turistice. Sunt una din cele șapte minuni ale țării care trebuie arătate, mai ales străinilor. Mi-aduc aminte de amărăciunea unui părinte dela Putna pentru viforoasele versuri din Doina lui Eminescu, puse să fie cioplite de societatea studentească « Arboroasa » pe soclul statuii lui Han: « Cel ce-a îndrăgit străinii, mânca-i-ar inima câinii ». Atâția

din oaspeți se puteau supăra pe această întâmpinare, care-i privea! Eu aveam ceva de zis numai pentru că izbucnirile acestea dureroase sunt cu totul din altă vârstă decât a chipului tânăr, senin și inspirat de deasupra și pentru că un chip de bronz al lui Eminescu n'are nevoie între noi de niciun citat, cum n'are nevoie nici de arătatea anilor nașterii și morții. El trăește dela sine și ne vorbește prin simplă apariție.

Voronețul e astăzi o bisericuță de sat, în care un paroh slujește în toate zilele pentru un popor de vreo sută douăzeci de fumuri. Celelalte 40 de familii sunt de Nemți, ispițiți, până în această firidă a Moldovei, de chemarea ferăstraelor. Cuprinsul începe să fie prea mic. Fumul acopere tot mai gros pereții și vechea lor zugrăveală domnească. Trebuie să luminăm puternic pentru ca să scoatem din umbra peretelui ctitoricesc vestita înfățișare a celui mai mare Domn al Moldovei. Cărticica d-lui Leca Morariu o amintește în aceste rânduri: « Ne oprim acum la portretul ctitorului. Ștefan, cu bogate bucle aurii, e înfățișat aici cu ochii căprii. Bogdan, copilul domnesc, e leit-poleit și el un Ștefan. Doamna Maria viaie și oacheșă ca o Moldoveancă. Un puu de Domniță se incurcă și ea în drumul

Țăran bătrân dela Arbora (Foto Hielscher)

oamenilor mari, purtând cu vitejie vechiul brocard al costumelor domnești. Tronul Impăratului Isus e aidoma cel dela Pătrăuți ».

Biserica Voronețului, ridicată în 1488 de Ștefan cel Mare și acoperită de frescuri și crescută cu un pridvor de Mitropolitul Grigore Roșca la 1546, s'a păstrat pe sub făcliile tăciunarilor și

printre picioarele cailor vremii, până în zilele noastre. Lipitura spoită cu roșu a celor două clădiri își tremură și astăzi crăpătura din streșină până în pământ. Acoperișul din șindrilă, care a schimbat felul cum arăta locașul în zilele lui de strălucire, e tot așa de sur și de destrămat ca acum douăzeci de ani. Clopotele din turnul de piatră, cu buzele roase de bătaie, stau fără ștreanguri pe căprioareala afumată, de teama « dracilor » de copii cari le-ar trage toată vremea, și ar face să se audă în toată țara glasul pus în limba lor de temutul Ștefan Vodă. De câte ori se oprește un automobil cu domni dela oraș, tineretul se adună și privește. Băiatul ăsta cu un colț de păr ieșit de sub pălărie și cu dinți mari lopătoși e în clasa a cincea primară.

aceiași ctitori anume pentru întreținerea sfințelor biserice, dar nimeni nu știe cum au putut să treacă luni și luni de zile fără ca stricăciunea să se dreagă. Se pare că astăzi, în sfârșit, s'au încuviințat câțiva bușteni din codrul lui Ștefan, ca să se taie cele câteva sute de bucăți de șindrilă, care să împiedece apele cerului să spele de pe peretele unde a întârziat până în zilele noastre, ca să ne vadă cum arătăm la față, chipul marelui Voevod și al familiei lui. Cerul a vrut să nu plouă în tot acest timp, când insetează toate ogoarele. Deoarece el își are chibzuința lui, se poate să nu fi plouat anume pentruca tencuiala Voronețului să nu se umezească și să cadă, iar noi să ne încercăm de încă un păcat, mai greu decât celelalte. Plângem

Ștefan cel Mare dela Voroneț

Foto Krepler

Fata, care stă pe rampa șoselei, e într'a șaptea. Vorbim ceva despre unele figuri de pe pereți, care s'au păstrat și în cărțile de cetire. Biserica e lăsată pe bune mâini. Toți știu dela cine le vine și cât de neprețuită e. O străbună a fetei trebuie să fi stat în secolele mai depărtate model pentru vreo mucenică sau chiar pentru Fecioara Maria.

De anul trecut pică în pod. Toată lumea, începând cu satul, s'a speriat. Și nu era vorba de plăci de aramă și nici de înveliș de plumb, cum a fost cel topit și turnat gloanțe de Cazaci la Putna, ci de biete foi de draniță, lucrate cu securea de meșterii lemnari ai locului. Vara și toamna trecută și-au turnat ploile lor nesfârșite. Iarna a așternut un alt acoperământ alb peste celălalt, bătrân și găurit. Acum s'a întors a doua primăvară. Pădurile coboară până în sat. Ele au fost lăsate odinioară de

numai de pedeapsa neploii și se putea să ne lovească aceasta, mult mai crunt.

Drumul de astăzi, până la Voroneț, popasul de mare turism al Bucovinei, nu capătă un înțeles decât după ce te oprești înaintea marilor icoane, lucrate de Marcu zugravul, sau de alt meșter, pe zidul din față, dela Răsărit, la care Soarele, când se saltă de după culmile împădurite, privește în fiecare dimineață. E acolo, mai vie decât în alte părți, în toată înfricoșarea ei, povestea vâmlor văzduhului. Dela una la alta îl așteaptă pe bietul suflet tot felul de încercări și de primejdii și cu fiecare pas se îndoește că are să mai ajungă. Numai faptele lui bune de pe pământ și mila Celui Prea Înalt îl ajută. Așa e drumeagul care se desface din marea șosea a Gurii Humorului, amintind la cotitură, ca o prevestire, numele marelui răbdător și sfânt

schimnic Daniil Sihastrul. Anul trecut, la Câmpulung, prefectul ne spunea că, datorită mai ales vizitei Marelui Voevod Mihai, așteptat cu profesorii lui, între cari se afla și bunul cunosător, Preotul Nicolae Popescu, se făcuse tot ce trebuia pentru o vrednică întâmpinare. Nu descoperim astăzi din această bunăvoință decât două poduri de lemn, cu grinzile de curând cojite. Nu mai trebuie să trecem de-a-dreptul prin apă ca altădată. În schimb, căruțele de piatră de râu, aduse ca să

fie împrăștiate, așternute și bătute, n'au mai fost nici împrăștiate, nici așternute, nici bătute, pentru că Marele Voevod n'a mai venit. Ele rup astăzi picioarele cailor, cauciucurile automobilelor și mădulelor oamenilor, într'o expediție de evlavie creștină și de iubire de artă, care trebuia, pesemne! să pregătească pentru înțelegerea mării fescă a Vănilor Văzduhului dela Voroneț.

